SHERPA
TROUBLE ON EVEREST

–

– filmstudieark for ungdomstrinnet og videregående skole.

Forfatter: Cato Fossum

Filmfakta

Regi: Jennifer Peedom
Manus: Jennifer Peedom
Med: Phurba Tashi Sherpa, Russel Brice, Ed Douglas
Produsent: Bridget Ikin, John Smithson
Produsjonsselskap: Arrow Media, Felix Media
Filmfoto: Renan Ozturk, Hugh Miller
Klipp: Christian Gazal
Musikk: Antony Partos
Spilletid: 1t 36m

Kort om filmen

I denne dramatiske og tankevekkende dokumentarfilmen møter vi sherpaene, som guider klatrere og eventyrere til Mount Everest og andre fjell i Himalaya. Filmteamet bak *Sherpa* ønsket å undersøke årsakene til konflikter mellom guidene og utenlandske klatrere som fant sted i 2013, og å filme klatresesongen på Everest i 2014 fra sherpaenes perspektiv. De blir vitne til den verste ulykken på Everest i moderne tid, da 16 sherpaer ble drept av et is-ras18. april – en ulykke som tilspisser konflikten og gjør omverdenen oppmerksom på sherpaenes utsatte rolle.
Sherpa handler om et lokalsamfunn som utsettes for globaliseringens sterke krefter, om kultur- og generasjonsforskjeller og om Vestens blikk på «den andre».
Se trailer til filmen her: http://sherpafilm.com/trailer/

Kort om filmskaperne

Jennifer Peedom er filmskaper og selv en erfaren fjellklatrer. Siden 2004 har hun laget flere filmer og tv-serier fra området og har arbeidet for en rekke kjente tv-stasjoner og selskaper med særlig vekt på film om klatring og ekstremsport.

Hvem passer filmen for, og hvor passer den inn i skolen?

Filmen er ikke i ordinær kinodistribusjon, og har derfor ingen fastsatt aldersgrense. Filmen er en undersøkende og observerende dokumentar, og tematikk og fortellemåte tilsier at den passer best på ungdomstrinnet og videregående. Den hopper delvis fram og tilbake i tid, kombinerer nytt materiale med arkivklipp, og bruker mye *voice over* i tildels hurtig tempo. Det snakkes engelsk med australsk aksent, men filmen vil tekstes på norsk til visninger i Norge. Samtidig er den engasjerende og bevegende, og tar opp et tema mange unge kan synes er spennende. Den tar i bruk et bredt spekter av virkemidler, både audiovisuelle og tekstlige, og forteller med tydelig og gjenkjennelig dramaturgi. Og den har gode innfallsvinker til mange skolefag fra 8. klassetrinn og oppover.

Relevante fag:

Samfunnsfag / samfunnskunnskap

Kompetansemål etter 10. trinn, og etter 1., 2. og 3. trinn på vgs. Hovedområder: Utforskaren, Geografi, Politikk og demokrati

KRLE / Religion

Kompetansemål etter 10. trinn og for vgs. Hovedområder: Buddhisme, Religiøst mangfold, Filosofi og Etikk.

Naturfag

Kompetansemål etter 10. trinn og etter 1., 2. og 3. trinn på vgs. Hovedområder: Mangfold i naturen, Bærekraftig utvikling

Geografi

Kompetansemål for vgs. Hovedområder: Kjelder og verktøy, Landskap og klima, Ressursar og næringsverksemd.

Medier og kommunikasjon

Kompetansemål for vgs. Hovedområder: Medieuttrykk og kommunikasjon.

Oppgavesamling

Oppgavene under kommer ikke i en bestemt rekkefølge, men er knyttet til ulike momenter og tema i filmen. Faglærerne og elever kan fritt velge oppgaver for å oppnå den faglige relevansen som passer. Elevene kan jobbe skriftlig eller muntlig, individuelt eller i grupper. Det er ikke meningen at det skal jobbes med samtlige oppgaver.

Formuleringer kan selvsagt endres av faglærer for å tilpasses andre vanskelighetsgrader. Ikke alle oppgaver har fasitsvar eller kan besvares ut fra filmen alene – andre læringsressurser på internett eller andre oppslagsverk kan og bør trekkes inn. Dette gjelder særlig oppgavene under NATUR OG TÅLEGRENSER som er ment for geografifaget med vekt på videregående trinn.

A – KARAKTERER OG KONFLIKTER

1. Har *Sherpa* en hovedperson, og i så fall hvem? Er det flere hovedpersoner? Begrunn svaret.
2. I filmen brukes ordet *sherpa* om en fjellfører eller -guide, men ordet har også en annen betydning – hvilken?
3. Phurba Tashi Sherpa innehar en helt spesiell verdensrekord – hvilken?
4. Ut fra det du ser i filmen – hvordan vil du beskrive Phurba? Hva slags egenskaper har han, og hvordan oppfører han seg i møte med andre? Lag 5-10 stikkord om ham, og kom med eksempler fra scener du husker fra filmen.
5. Hva slags grunner er det til at Phurbas familie vil at han skal slutte med klatring? Og hvorfor sier Phurba at han ønsker å fortsette?
6. Russel Brice har ledet mange ekspedisjoner i Himalaya og er Phurbas sjef. Hvordan beskriver de to hverandre? Hvordan vil du selv beskrive forholdet mellom dem, slik det blir framstilt i filmen? Endrer det seg?
7. Hvordan vil du beskrive sherpaenes arbeid under ekspedisjonene? Og hvordan vil du beskrive forholdet mellom sherpaene og klatrerne?
8. I filmen oppstår en konflikt mellom utenlandske klatrere og ekspedisjonsledere på den ene siden, og sherpaene på den andre. Hva dreier konflikten seg om, synes du, og hva slags argumenter brukes? Del klassen inn i grupper som representerer de to gruppene, og lag lister med argumenter (gjerne også motargumenter!) som dere framfører høyt. Hvem er dere mest enige med? Diskuter i klassen.
9. Turlederen Russel Brice blir skuffet da sherpaene truer med å avlyse klatresesongen 2014 – han kaller dem «irrasjonelle», «unge opprørere uten erfaring» og antyder at noen av dem truer med vold for å oppnå det de ønsker. Hva betyr irrasjonell? Hva slags interesse kan han ha av å framstille noen av sherpaene på denne måten?
10. I starten av filmen blir vi presentert for Ed Douglas, klatrer og journalist. Hva slags rolle eller funksjon har han i filmen, og hva slags syn har han på konflikten?
11. Hva er årsaken til ulykken som skjer ved Mount Everest i 2014? Prøv å finne ulike typer forklaringer.
12. Hvem var Tenzing Norgay? Bruk oppslagsverk/internett og lag en kort presentasjon av ham (gjerne med bilder og klipp). Legg vekt på å få fram ulike syn på det han gjorde, i Nepal og omverdenen, både før og nå.

B – STED OG SAMFUNN

1. Hvordan vil du beskrive området hvor filmen foregår – hva slags inntrykk har du av livet i samfunnet der? Hva heter landsbyen vi får se, og landet den ligger i?
2. I filmen blir det nevnt at Nepal først ble et demokrati på 1990-tallet. Arbeid i grupper og forsøk å finne hovedtrekk ved styresettet i landet, og hvordan Nepal har blitt påvirket av andre land. Del for eksempel inn i tre eller fire grupper som kan arbeide med periodene 1700-tallet til 1959 / 1959 til 1989 / etter 1989.
3. Hvordan fikk Mount Everest sitt navn?
4. I filmen kommer det fram at fjellet har et annet navn på språket som snakkes i området, og at ordet «sherpa» egentlig viser til en folkegruppe, ikke et yrke (slik mange bruker det). Prøv å finne ut mer om hvordan denne navngivningen foregikk. Hva kan det fortelle oss om omverdenens syn på Nepal og de som bor der?
5. Hvor viktig er turisme for økonomien i Nepal? Hvordan framstilles dette i filmen?
6. Ut fra det du ser i filmen – hvem er det som bestemmer lønn og arbeidsvilkår for sherpaene?
7. Etter ulykken stiller fjellførerne (sherpaene) flere krav til myndighetene i Nepal. Hvilke?

Hvordan svarer myndighetene først på kravet?
8. Hva synes du om kravet sherpaene stiller, og hvem har mest ansvar for å oppfylle det? Myndighetene? De utenlandske selskapene? Noen andre? Arbeid flere sammen og kom med argumenter for deres syn.
9. Å være sherpa kan sies å være et farefullt yrke. Hva slags yrker i et samfunn (f eks Norge) gir størst risiko for å miste livet? Bør det være en sammenheng mellom risiko og den nytten et arbeid gjør for samfunnet? Diskuter i klassen.
10. En av klatreturistene fra USA kaller noen av sherpaene for «terrorister». Hvorfor? Hva er en terrorist? Han viser til at amerikanerne «har opplevd 11. september» («9/11»). Hva mener han med det? Hva synes du om sammenlikningen?
11. Også i Norge kan det oppstå konflikter når turister oppsøker farlige naturområder. Hva slags rett har besøkende til å kreve at lokalsamfunnet hjelper dem å realisere sine opplevelser, selv om det kan være farefullt? Prøv å finne eksempler fra ditt nærområde, og diskuter.

C – NATUR OG TÅLEGRENSER
Denne delen vil trolig kreve at elevene bruker oppslagsverk og andre fagressurser.

1. Skaff et kart over Himalaya (på papir eller digitalt) og lokaliser området filmen utspiller seg. Ut fra kartet og filmens beskrivelse: Hvordan vil du beskrive området? hva kan du si om landskapet og klimaet og hvordan det former menneskene som lever der?
2. Himalaya kjennetegnes av mange svært høye fjelltopper (over 8000 m.o.h.). Hvilke naturkrefter har skapt dette særtrekket?
3. «Før i tiden dyrket alle her poteter», sier faren til en av filmens hovedpersoner Phurba Tashi mot slutten av filmen. Er det en riktig påstand? Hva slags ressurser er det å leve av i høyfjellsområdene i Nepal, og hva slags leveveier finnes her?
4. I filmen blir det nevnt at sherpaene (fjellførerne) har genetiske forutsetninger for å bli gode fjellklatrere. Hva vil det si? Går det an å si at slike egenskaper er medfødte i en befolkning? Diskuter i klassen.
5a) Siden den første utlendingen besteg Mount Everest i 1953, har fjellklatringsturismen i Himalaya økt voldsomt. Hvordan tror du dette har påvirket

- naturområdet?
- landsbyene rundt?
- Nepal som helhet?
- opplevelsen av naturen for de som reiser dit?

5b) Kan du finne eksempler fra Norge eller andre land i verden på at turisme påvirker naturområder? Arbeid gjerne i grupper og ta for dere ett eksempelområde hver.
6. Ulykken som tok livet av 16 sherpaer i 2014 fant sted på den delen av klatreruta mot Everest som kalles «Khumbu icefall». Dette blir beskrevet som et fossefall av is. Hva slags krefter har skapt dette naturfenomenet?
7. I filmen hevdes det at is-fossen har blitt farligere som følge av klimaendringer. Hva slags klimaendringer er det snakk om, og hvordan påvirker de fossen?
8a) Tenk deg at dere er medlemmer av en miljøvernorganisasjon i Nepal som ønsker å beskytte området rundt Mount Everest ved å begrense masseturismen. Skriv et brev til landets myndigheter (maks 500 ord) der dere framfører deres argumenter.
8b) Hva slags motargumenter finnes det *mot* bedre vern av Mount Everest? Hva kan Nepals myndigheter ha imot å gi området bedre vern?
9. Er nytten av turismen i området stor nok til å rettferdiggjøre påvirkningen på natur og miljø? Diskuter i klassen.
10. Mot slutten forteller filmen om jordskjelvet som rammet Nepal og også området rundt Mount

Everest i 2015. Hva kan dere finne ut om årsakene til og virkningen av jordskjelvet?

D – RELIGION, KULTUR, TRADISJON, MORAL

1. Hva slags religion tilhører sherpaene vi får se i filmen?
2. Hvordan kommer det fram i filmen at sherpaene praktiserer en religion? Vis til konkrete scener og forsøk å beskrive det som foregår der.
3. Flere ganger ser vi sherpaen Phurba Tashi røre ved en rekke sylinderformede beholdere i et stativ slik at de snurrer raskt rundt. Hva slags beholdere er dette, og hva slags betydning har de i Phurbas religion?
4. Hva kjennetegner buddhismen i Nepal hvor filmen utspiller seg – hvordan praktiseres religionen og av hvem? Har den noen viktige ideer eller trossetninger?
5. På et tidspunkt snakkes det i filmen om at befolkningen i landsbyen tror på reinkarnasjon og nirvana. Hva betyr det?
6. Hva betyr seremonien sherpaene utfører i klatreleiren oppe på fjellet før de begynner oppstigningen til selve Mount Everest?
7. Ut fra det du ser i filmen – hva slags betydning har Mount Everest for lokalbefolkningen? Hva betyr navnet på fjellet på språket de snakker?
8. I filmen får vi se klipp av sherpaer som går til fysisk angrep på en vestlig turist. Hva er grunnen, og kan den ha noe med fjellets stilling i religionen deres å gjøre?
9. Lokalbefolkningen og de vestlige turistene kommer fra ulike kulturer og (ofte) ulike religioner? Slik du ser det – hvor stor rolle spiller disse forskjellene for konflikten som oppstår i filmen mellom utenlandske turister og lokale fjellførere?
10. Hva slags ansvar har besøkende for å respektere lokal skikk og religion og til å skaffe seg kunnskap på forhånd? Hva vil det si å vise respekt for noens religion – er det alltid påkrevd? Diskuter i klassen.
11. Hva slags religiøs forklaring blir gitt på ulykken(e) som skjer i filmen?
12. Journalisten Ed Douglas som blir intervjuet i filmen, spør på et tidspunkt om hvordan det kan rettferdiggjøres (moralsk) å utsette sherpaene for så stor risiko at de kan miste livet. Finnes det situasjoner der slikt kan rettferdiggjøres – og hvem kan gjøre det? Diskuter i klassen.

E – FILMFORTELLINGEN

1. *Sherpa* er en dokumentarfilm. Hva er noen av forskjellene på dokumentarfilm og spillefilm, slik du ser det?
2. Hva slags virkemidler – visuelle og tekstlige – blir brukt i filmen for å fortelle historien? Lag en liste, og forsøk å komme på flest mulig.
3. Har filmen en fortellerstemme, og hvem tilhører den? Begrunn svaret.
4. I løpet av filmen vises en rekke bilder av Mount Everest på avstand. Hva tror du disse bildene er ment å tilføre til filmen, og hva får de deg til å føle?
5. Et av kjennetegnene ved film som medium er at den kan vise oss ting og skape følelser gjennom lyd og bilde, men uten ord. Finn minst fem eksempler på scener der viktig informasjon om karakterene (f eks Russel Brice og Phurba Tahsi) og konfliktstoff kommer fram visuelt.
6. Hvordan vil du beskrive musikken i filmen og hvordan den blir benyttet?
7. Hva slags inntrykk gir filmen deg av følgende karakterer:
    - de utenlandske klatrerne
    - sherpaene
    - Russel Brice

Prøv å beskrive hvordan filmen gjør dette

8. Det ligger i ordet «dokumentar» at filmen skal dokumentere eller vise noe som faktisk har skjedd. Hva slags mulighet har filmskaperne likevel til å styre vår oppfatning av det som skjer? Trekk gjerne fram konkrete scener fra filmen som eksempler..
9. En (film)fortelling har gjerne et vendepunkt. Har *Sherpa* et vendepunkt? Kan det være flere?
10. Da ulykken inntreffer i 2014 og filmteamet er til stede, forandrer filmen uttrykk. Tenk for eksempel på om – og hvordan – kamera beveger seg. Hva kan grunnen være til denne forandringen?
11. På nettsiden sherpafilm.com kan vi lese at filmskaperne «ønsket å lage en film ut fra sherpaenes perspektiv». Synes du filmen viser deres perspektiv, og i så fall hvordan?
12. Filmen kan sies å være kritisk både til utenlandske turister, til bruken av sherpaer som arbeidskraft og til naturødeleggelse i Himalaya. Men også filmskaperne har måttet reise til området og fått hjelp til å frakte utstyr og liknende. Arbeid i grupper, og bruk «bakom»-materialet på filmens nettsider til å finne ut mer om selve filmproduksjonen og om også filmen kan kritiseres: http://sherpafilm.com/inside-look/